

TILSYNSUTVALGET
FØR DOMMERE

Tilsynsutvalget for dommere har i møte den 26. april 2017 truffet vedtak i

- Sak nr:** 17-015 (arkivnr: 17/180)
- Saken gjelder:** Klage fra A på lagdommerne B og C, samt ekstraordinær lagdommer D ved X lagmannsrett
- Utvalgsmedlemmer:** Unni Sandbukt (leder)
Randi Grøndalen
Ketil Myhre
Svein J. Magnussen
Turid Ellingsen
- Offentlighet:** Vedtaket er offentlig, jf. offentlighetsloven § 3.
- Vedtak:** Det foreligger ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor lagdommer B, lagdommer C og ekstraordinær lagdommer D.

Innledning:

Ved brev av 29. januar 2017 har meddommer A klaget på lagdommerne B og C, samt ekstraordinær lagdommer D ved X lagmannsrett. Klagen gjelder dommeratferd. Klagen er forelagt på lagdommerne B og C, samt ekstraordinær lagdommer D, som ved brev av henholdsvis 8., 6. og 12. februar 2017 har avgitt uttalelse. Utvalget har videre innhentet uttalelse fra de øvrige tre meddommerne i saken, E, F og G. Førstelagmann H ved X lagmannsrett er orientert om klagen.

Saksfremstilling:

Klagen knytter seg til en straffesak om kjøring under ruspåvirket tilstand. Klager var meddommer i saken, og de innklagede dommerne var fagdommere. Lagdommer B var rettens leder. Rettsmøte ble avholdt 25. januar 2017, og dom ble avsagt 27. januar 2017.

Klager – A – har i hovedsak vist til følgende:

De etiske retningslinjene punkt 6 om korrekt opptreden er brutt. For at hun skal kunne ta en avgjørelse mener hun at hun må få lov til å få stille spørsmål i forhold til hvilke argumenter som skal legges til grunn. I den forbindelse følte hun et behov for å avklare, få veiledning, argumentere og diskutere ulike synspunkter. Etter relativt få spørsmål følte hun at hennes og de andre meddommernes argumenter ble "kneblet" ved bruk av maktretorikk og nedlatende oppførsel. Uansett hva de ønsket å ta opp, ble det avfeid på en arrogant og bestemt måte. Hun følte at hennes integritet ble truet. I ettertid har hun tenkt at med tanke på hvor lite de fikk spørre om og hvor liten tid de fikk, så vet hun ikke om hun ble veiledet eller villedet av fagdommerne.

Dommerne ville ikke stemme på hennes eller en annen meddommers forslag, fordi de ikke klarte å skille person og sak etter hennes tydelige tilbakemeldinger på uheldig oppførsel fra dommerne.

Etter første dag ville hoveddommeren (rettens leder) ha positiv tilbakemelding for sin forståelsesfulle ydmykhet for at han syns det var leit at hun oppfattet situasjonen slik. Han mente imidlertid at saken ikke ga særlig rom for skjønn. Hun meldte da tilbake at dette ikke handlet om firkantede regler, men at hun som meddommer burde bli behandlet med respekt.

Hoveddommer oppfordret dem til å se gjennom dokumentene og komme med tilbakemeldinger dagen etter, før de skulle signere dommen. Da hun dagen etter skulle gå gjennom sine punkter i domsslutningen, følte hun en sterk misnøye fra de andre. Hun fikk uklare svar på om de hadde noe imot at hun tok opp punktene, men hoveddommer insisterte på at han ville høre hennes argumenter. Under diskusjonen ble hun oppmerksom på at de andre signerte siste side på det dokumentet hun hadde kommentarer til, og hun påpekte da at de ikke kan signere på et dokument som ikke er ferdig. Hoveddommer så ikke noen problemer med dette. Hun ga tydelig uttrykk for at hun syns dette var respektløst overfor henne som meddommer, og hun følte seg så respektløst behandlet og trakassert at hun valgte å droppe resten av sine kommentarer.

Det var satt av to dager til saken, og de brukte ca. 45 minutter på dag to. Argumentet for å signere mens hun tok opp punkter hun ville diskutere nærmere, var at det var greit å være litt effektive. Hun mener at prosessen gikk alt for fort, ettersom det ikke ble oppfordret til å bruke litt tid for å få lest gjennom og få summet seg. Dette strider mot de etiske retningslinjene punkt 10.

Hun mener også det foreligger brudd på etiske retningslinjene punkt 15 om inngrepsansvar. Ingen av fagdommerne grep inn eller forsøkte på noen måte å løse den behandlingen hun var utsatt for. Hun har fått inntrykk av at meddommere ikke har noen reell påvirkningskraft, og må være sterke og ha høy grad av integritet for å klare å stå imot behandlingene fra fagdommerne. Oppførselen strider mot de etiske retningslinjene punkt 4, og medfører at tilliten til domstolen svekkes.

Innklagede – lagdommer B, som var rettens leder – har i hovedsak vist til følgende:

Da de gikk i gang med domskonferansen, presiserte han at formålet med denne ikke var at de skulle forhandle seg frem til noen enighet, i det de skulle ta selvstendige standpunkt. Det ble også presisert at ingen er bundet av noe standpunkt før dommen er undertegnet av alle.

Han ga først ordet til meddommerne, for at de skulle kunne få anledning til å komme frem med sine synspunkt uten først å bli influert av fagdommernes syn. Klageren og meddommer G var veldig engasjerte, og holdt i noen grad ordet med debatt seg i mellom. For han som leder ble det da en balansegang mellom på den ene siden å styre debatten mer formålsrettet, og på den andre siden ikke "høvle ned" de nye meddommerne og deres aktive engasjement. Han ga et visst spillerom for at de ikke skulle føle seg overkjørt, men søkte gradvis å stramme inn og presiserte at det nå var skyldspørsmålet som var tema. Denne prosessen tok tid, og det gikk derfor tid før de andre fagdommerne kom til orde. De ga uttrykk for en klar konklusjon om domfellelse, noe han sluttet seg til. Klageren, og meddommer G, uttrykte flere ganger forundring/frustrasjon over at de var tilkalt som meddommere – hvis det var slik at de omtrent var bundet av rettspraksis, fordi de hadde oppfattet sin funksjon som å gjelde å bruke sitt skjønn.

Da de gikk over på straffutmålingen ga han uttrykk for at det her forelå en omfattende rettspraksis som la betydelige føringer, men at det her var mer rom for skjønn enn under skyldspørsmålet. Klagerens og meddommer Gs konklusjon ble tatt ad notam uten at noen gjorde noe forsøk på å overbevise dem om noe annet. Ved diskusjonen om tap av førerrett ble det igjen nødvendig for fagdommerne å presisere hvor rigid regelverket er.

Da de var ferdige uttrykte klageren at hun følte seg overkjørt, og at fagdommerne utøvde et voldsomt press. Han sa da at også fagdommere kan føle seg litt overkjørt i denne typen saker, gitt lovgivers detaljerte bestemmelser om reaksjonsvalg. Han ga også uttrykk for beklagelse for at hun følte det slik hun sa, men at det var deres plikt å gi uttrykk for hvordan de mener loven skal forstås.

Neste dag ble domsutkastet presentert, og han sa ifra om at man gjerne måtte avbryte og kommentere underveis. Han hadde innarbeidet en fyldig dissens for de to meddommerne. Utkastet ble gjennomlest på vanlig vis. Etter gjennomlesningen spurte han eksplisitt om det var dekkende for det klager og G mente, noe G bekreftet. Klager var noe mer stilltiende, men han oppfattet at også hun var fornøyd. Han spurte så om det var andre ting som burde endres eller tilføyes, noe som ble besvart med stilhet. Idet han så skulle iverksette signering av dommen, uttalte klager at hun hadde noen merknader, "men dem vil dere vel ikke høre på". Dommerne ga alle uttrykk for at de var klare for å høre på henne, og han hadde en klar oppfatning ut fra det som var foregått at det ikke var snakk om merknader som skulle endre deres domskonklusjoner.

Klager begynte med flere generelle spørsmål om hva som lå i det hun hadde sagt i dommerløftet, hvilket hun fikk høflige og klare svar på. Etter hvert gikk klager over til å lese gjennom utkastet til dom stille for seg selv, mens de andre ble sittende å se på. Hun kom til en merknad, som ble drøftet, og det var enighet om å korrigere utkastet i samsvar med hennes anførsel. Hun leste så videre mens de andre ble sittende å se på, og han sa da at han skulle printe ut en ny versjon av slutningssiden mens hun leste. Denne siden ble liggende ved siden av han, og den ene av de erfarne meddommerne som satt på samme side undertegnet slutningen mens klager fortsatt leste, og ga den videre til neste meddommer. Utkastet stoppet med to eller tre signaturer ved siden av klager, uten at det ble sagt noe mer om dette.

Etter et øyeblikk reagerte klager på at det var signert på slutningen, og han ga beskjed om at hun skulle fortsette sin gjennomgang og at de hadde oppfattet det som at hun ikke hadde noen merknader som hadde betydning for domsutfallet. Han fortalte også at det er svært vanlig at de

foretar noe etterredigering av teksten i dommen etter at noen har signert, og at dommen ikke blir avsagt før alle har undertegnet. Videre presiserte han at han ikke under noen omstendighet ville signere før de hadde gjennomgått alle hennes merknader, og at dersom det var noen merknader som ville få betydning for domsutfallet ville de rive i stykker arket med signaturer. Klager var ikke lydhør for dette, og sa at det ikke hadde hensikt å komme med noen flere kommentarer. Hun avbrøt lesingen, undertegnet dommen, og uttalte at "dette finner jeg meg ikke i" og "dette vil jeg klage på". Klager ble opplyst om Tilsynsutvalget.

Han er overrasket over at klager mener hun ble utsatt for nedlatende oppførsel. Han mener at han og de andre dommerne behandlet klager med respekt. Hans fagkolleger kom i ettertid med kritiske syn på at han hadde latt G og A få ha ordet så vidt fritt og lenge før de slapp til. Han var ikke oppmerksom på at klager hadde spørsmål som hun ikke fikk stilt, eller at hun hadde stilt spørsmål hun ikke hadde fått svar på. Bortsett fra eventuelt å ha motvirket at slutningen ble sendt rundt for tidlig, har han vanskelig for å se hva som særlig burde vært håndtert annerledes.

Innklagede – lagdommer C – har i hovedsak vist til følgende:

Det er beklagelig at klager opplevde domskonferansen slik hun beskriver i klagen, og han har forståelse for hvor utfordrende det kan være for en ny meddommer å møte "rettshverdagen". Han må likevel tilføye at det er sjelden en meddommer tar så mye plass i et kollegium.

Han oppfattet på ingen måte situasjonen under domskonferansen slik at klager ble "kneblet" og møtt med "nedlatende oppførsel". Han og de andre dommerne forsøkte etter beste evne og på en rolig og pedagogisk måte å orientere henne om hvilke rettslige rammer de som dommere bør holde seg innenfor. Klager hadde en rekke spørsmål, men slik han opplevde det besvarte administrator alle spørsmålene på en fullt ut tilfredsstillende måte og i en god tone.

Da domsutkastet neste dag skulle gjennomgås i en ny domskonferanse, hadde klager en rekke spørsmål som rettens leder deretter besvarte godt. Etter at klager tilsynelatende var ferdig med spørsmålene, ble domsslutningen sendt rundt for undertegning. Klager reagerte sterkt på dette. Han oppfattet at klager mislikte at noen undertegnet uten at hun anså seg ferdig med saken.

Begge domskonferansene tok adskillig lengre tid enn vanlig. Han kan på ingen måte se at klager ble respektløst behandlet. Tvert imot fungerte domstolen godt selv med uforutsette utfordringer.

Innklagede – ekstraordinær lagdommer D – har i hovedsak vist til følgende:

Han slutter seg til uttalelsene fra de øvrige dommerne. Ankeforhandlingen, domskonferansene og domsavsigelsen ble gjennomført på en korrekt og hensynsfull måte. Atmosfæren mellom de juridiske dommerne og meddommerne var gjennomgående god. Meddommerne, også klager, ble behandlet med respekt av de juridiske dommerne. Meddommerne ble innledningsvis informert om sin rolle som meddommer, herunder rett til å stemme ut fra sin egen overbevisning og plikt til å følge lov og rettspraksis.

Meddommerne fikk stille spørsmål og gi uttrykk for sitt syn, noe klager gjentagende ganger benyttet seg av. Det ble gitt svært god tid. Under domskonferansene, før de juridiske dommerne fikk ordet, forholdt rettens leder seg over tid til meddommerne. Klager var da svært aktiv.

Han antar klagers oppfatning er et uttrykk for hennes frustrasjon over dommernes redegjørelse for sin vektlegging ved utmåling av straff og tap av førerrett i henhold til lov og rettspraksis.

Meddommer – E – har i hovedsak uttalt følgende:

Han kan forstå at klager følte at hun som meddommer ikke hadde særlig påvirkning på utfallet av saken. Han ser mer på dette som en uheldig første sak for klager, med en kombinasjon av det strenge regelverket som gjelder ved trafikk saker og klagerens uerfarenhet som meddommer.

Hans inntrykk var at fagdommerne var interessert i hva klager hadde av kommentarer og innspill. Flere punkter ble diskutert, og noe endte også med endringer i teksten. Det var uheldig at siden med domsslutningen ble sendt rundt for signering mens klager presenterte sine innspill, og det er forståelig at hun følte seg oversett. Dommeren forklarte dette med at dommen ikke var avsagt før han hadde signert, og at hennes innspill fortsatt kunne behandles og eventuelt tas til følge.

Han er ikke enig i at de etiske prinsippene klager har vist til er brutt. Det eneste som skjedde som det kan settes spørsmålstegn ved er situasjonen rundt signeringen, men det ser han mer på som en mindre feilvurdering enn som et etisk overtramp.

Meddommer – F – har i hovedsak uttalt følgende:

Hun er av den oppfatning at alle tre fagdommerne har opptrådd i tråd med de etiske prinsipper. Hennes opplevelse var at de alle møtte klager med stor grad av forståelse, imøtekommenhet, overbærenhet, samt saklig og korrekt tone som var høflig og profesjonell. Hun har respekt for at de i denne saken evnet å bevare roen og respekten og tok så god tid til å forklare og gi veiledning til en meddommer som tydelig manglet forståelse og innsikt i hva meddommervervet går ut på. 80 prosent av tiden gikk til å veilede klager.

Klagen syns for henne helt uforståelig, og hun kjenner seg ikke igjen i klagers fremstilling av saken. Klagen er etter hennes syn grunnløs. Klagerens oppførsel i løpet av disse to dagene var en ubehagelig opplevelse, og hun har sjelden opplevd en person med så stort behov for å ta kontroll over samtalen og rette fokuset mot seg selv og sine personlige følelser.

Meddommer – G – har i hovedsak uttalt følgende:

Det var ulike synspunkter under diskusjonen om skyldspørsmålet og straffeutmåling, men dette opplevde han som helt naturlig. Han opplevde videre at han fikk god anledning til å argumentere for sitt syn, og at han fikk lærerik veiledning gjennom diskusjonen med dommerne. Han opplevde at hans synspunkter kom tydelig frem i dommen.

Etter opplesningen av utkastet til dom ble det en diskusjon mellom klageren og fagdommerne. Klageren fremsto som irritert, og uttalte at det ikke var slik hun trodde det skulle være å være meddommer. Hun stilte seg undrende til hensikten med meddommere, da de "ikke hadde noe de skulle ha sagt". Klager sa hun hadde flere spørsmål, men at hun ikke så noe poeng i å legge frem disse når alle avgjørelser allerede var tatt. Hoveddommer gjentok flere ganger at hun var velkommen til å legge frem sine synspunkter og at ingenting var endelig før han hadde signert dokumentet, men klager gjentok at hun ikke hadde mer å legge frem.

Klager gjenopptok så diskusjonen med hoveddommeren, og mens diskusjonen pågikk ble siste side i domsslutningen sendt rundt bordet for signaturer. Dette så ut til å provosere klager, og hoveddommeren gjentok at ingenting var endelig før han hadde signert. Klager ønsket da ikke å snakke om sine synspunkter, og uttalte at hun skulle skrive under for å bli ferdig med saken.

Han deler ikke klagers oppfatning om at dommerne har opptrådt i strid med etiske retningslinjer.

Tilsynsutvalget for dommere ser slik på saken:

Tilsynsutvalget legger til grunn at saken er klar for realitetsbehandling. Partene er orientert om retten til å forklare seg muntlig for utvalget, men ingen av dem har bedt om å få avgi forklaring, jf. domstoloven § 238 annet ledd. Tilsynsutvalget har ikke funnet grunn til å pålegge noen av partene å forklare seg for utvalget.

Tilsynsutvalget for dommere kan treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk, jf. domstoloven § 236 første ledd.

En meddommer som i tilknytning til utførelsen av sitt verv mener seg utsatt for opptreden i strid med god dommerskikk fra fagdommernes side har rett til å klage forholdet inn for Tilsynsutvalget.

Klager har anført at etiske retningslinjer for dommeradferd, punkt 6 om korrekt opptreden, er brutt. Dette er begrunnet med at hun under domskonferansene ikke fikk lov til å få stille spørsmål i forhold til hvilke argumenter som skal legges til grunn når man skal avgjøre om den tiltalte er skyldig eller ikke, og at hennes behov for avklaring, veiledning, argumentasjon og diskusjon om ulike synspunkter ikke ble imøtekommet. Hun følte at hennes og de andre meddommernes argumenter ble "kneblet" ved bruk av maktretorikk og nedlatende oppførsel. Uansett hva de ønsket å ta opp, ble det avfeid på en arrogant og bestemt måte. Samme nedlatende, respektløse holdning og maktmisbruk gjorde seg gjeldende ved diskusjonen om reaksjonsfastsettelsen, og gjentok seg også under gjennomgangen av domsutkastet og domsslutningen, hevder klageren.

God dommerskikk har å gjøre med hvordan en dommer utfører sine oppgaver og er knyttet til en rekke forhold. Dommerens opptreden både i rettsmøte og i domskonferanse er gjenstand for vurdering, hvor spørsmål om møteledelse og opptreden overfor meddommerne er av interesse. Regelverket gjelder med andre ord uten forskjell også for dommeropptreden under domskonferanse. I forarbeidene til domstoloven kapittel 12 er det nærmere beskrevet hva som skal være retningsgivende for Tilsynsutvalgets vurdering av dommeratferd. En overordnet viktig rettesnor for utvalgets vurdering er om det er påvist forhold som er egnet til å svekke tilliten til domstolene og dommerne, eller om det på annen måte er påvist konkrete brudd på Etiske prinsipper for dommeratferd.

Etiske prinsipper for dommeratferd, punkt 6 om korrekt opptreden, er særlig aktuelt hva gjelder forholdet til meddommere. I denne bestemmelsen første og annet ledd heter det:

"En dommer skal holde en saklig tone og opptre verdig og korrekt overfor alle som dommeren har med å gjøre i embetsutøvelsen.

Dommeren skal påse at meddommere deltar som fullverdige medlemmer av retten."

Meddommerne er en viktig ressurs for domstolene særlig i strafferettspleien. Dommerne har en viktig oppgave i å ivareta meddommerne. De skal informeres om rettigheter og plikter og gis tilstrekkelig tid og veiledning i den konkrete sak, slik at de har grunnlag for å ta selvstendige standpunkt og begrunne disse, basert på at de deltar i avgjørelsen på lik linje med fagdommerne. Særlig viktig er det å gi rom for spørsmål og svar hvor en meddommer deltar for første gang.

Dette betyr ikke at en meddommer fritt disponerer tiden og bestemmer domskonferansens agenda. Dommeren har fortsatt ansvar for sakens fremdrift og tema, herunder å redegjøre for gjeldende rettsregler og rettspraksis på det aktuelle saksfeltet, og eventuelt at meddommerens syn er i motstrid til dette, og dommeren har rett og plikt til å anse meddommerens tema uttømt. Etter romslig og saklig tid for redegjørelse og diskusjon må en meddommer respektere at de andre dommerne har gjort seg opp sin mening, ikke er mottakelige for ytterligere spørsmål eller

argumentasjon og anser saken klar for avgjørelse. Når dommeren styrer domskonferansen på en verdig og korrekt måte, og alle har fått komme til orde, gjør han ikke noe galt i å sette sluttstrek. Dette er ikke et vanlig diskusjonsforum, men et møte hvor man til slutt skal votere for sitt resultat.

Dersom situasjonen hadde vært slik klageren beskriver, med "knebling", arroganse, maktmisbruk, nedlatenhet og manglende respekt, ville det vært alvorlige overtramp som berettiget til kritikk. Det må imidlertid være påvist konkrete krenkende utsagn eller annen klanderverdig opptreden fra dommerens side som kan underbygge slike karakteristikk for at utvalget skal kunne reagere med disiplinærtiltak. I dette tilfelle er det ikke påvist slike krenkende eller klanderverdige forhold, heller ikke at dommerne har forsømt seg mot de Etske prinsipper for dommeratferd punkt 6, annet ledd.

Klagerens versjon er ikke bekreftet verken fra fagdommerne eller fra noen av de andre tre meddommerne, heller ikke fra meddommer G som sammen med klageren er beskrevet som særlig engasjert. Meddommerkollegene har alle tatt avstand fra klagerens beskrivelse av at de ble "kneblet ved bruk av maktretorikk og nedlatende oppførsel", og at de "uansett hva de ønsket å ta opp, ble det avfeid på en arrogant og bestemt måte". Tilsynsutvalget ser ingen holdepunkter for at verken rettens leder eller de andre fagdommerne har tatt lett på oppgaven i å veilede klageren, svare på hennes spørsmål og la henne få tid og rom til å argumentere for sitt syn.

Tilsynsutvalget viser til redegjørelsen fra rettens leder, lagdommer B, om at klageren var "raskt fremme med synspunkter på tiltaltes psykososiale situasjon og hadde tanker om hvordan samfunnet burde håndtere en som i hans situasjon", og at hun holdt ordet i debatt med meddommer G, mens de andre dommerne satt på vent. Tilsynsutvalget forstår at det ble en utfordring å balansere styring av debatten og de nye meddommernes aktive engasjement. Utvalget legger til grunn at han ga romslig spillerom for meddommerne, og at han på en korrekt, saklig måte etter hvert forsøkte å stramme inn rekkefølgen på temaene og diskusjonen. Det samme gjelder håndteringen av klageren og hennes innspill under den andre domskonferansen. Tilsynsutvalget henholder seg til de grundige redegjørelsene som er gitt fra samtlige dommere.

Det følger gjennomgående av uttalelsene at klageren tok stor plass under domskonferansene og at dommerne, først og fremst rettens leder, ga rikelig tid og viste stor tålmodighet overfor henne. Det er påpekt at hun synes å ha misforstått sin rolle som meddommer, og det kan synes som hun hadde andre forventninger til dette enn det som faktisk er situasjonen under en domskonferanse.

Det er ikke fremkommet noe som viser at fagdommerne kan klandres for klagerens opplevelse. Det var uheldig at domsslutningen ble sendt rundt for signering mens klageren ikke var ferdig med sine merknader og fortsatt diskuterte med rettens leder. Dette ble imidlertid ikke iverksatt av ham, men av meddommerne og ble stanset da klageren reagerte. Uansett er dette et marginalt forhold som ikke er i nærheten av å kvalifisere for disiplinærtiltak.

Klageren har også anført at fagdommerne har forsømt seg mot Etske prinsipper for dommeratferd, punkt 15 om inngrepsansvar, fordi ingen grep inn mot den behandlingen hun var utsatt for. Da ingen av dommerne mente det ble begått noe etiske overtredelser, var det heller ingen grunn til å reagere. Klageren har videre påberopt punkt 10 om effektivitet med fremheving av kravene til forsvarlig saksbehandling og faglig kvalitet. Klageren mener prosessen gikk alt for fort. Utvalget kan ikke se at effektivitet gikk på bekostning av forsvarlig behandling og kvalitet, eller at dommerne er noe å klandre i så måte. Det ser snarere ut som det av hensyn til klageren ble brukt svært god tid.

Tilsynsutvalget har etter dette ikke grunnlag for å konkludere med at lagdommer B, lagdommer C og ekstraordinær lagdommer D har opptrådt i strid med god dommerskikk og således heller ikke grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak.

Tilsynsutvalget for dommere fatter etter dette slikt enstemmig

vedtak:

Det foreligger ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor lagdommer B, lagdommer C og ekstraordinær lagdommer D.